

Raport științific sintetic

privind implementarea, în anul 2014, a proiectului intitulat:

TERMINOLOGIA ROMÂNEASCĂ METEOROLOGICĂ ȘTIINȚIFICĂ ȘI POPULARĂ A FENOMENELOR ATMOSFERICE. STUDIU LINGVISTIC (indicativ PN-II-ID-PCE-2011-3-0656)

Cadru general. Proiectul propune o analiză lingvistică în cadru contrastiv a unui grup lexical al limbii române disociat din punctul de vedere a două terminologii specializate, care aparțin aceluiași areal denominativ, cel al fenomenelor atmosferice.

Metodologie generală. Cercetarea are un caracter de pionierat în domeniul lingvisticii românești, deoarece este singura care are ca obiect de studiu grupul lexical ce desemnează, în limba română, fenomenele atmosferice, urmărind atât nivelul limbii literare – limbajul științific, cât și acela al limbii populare (în sens larg: elementul dialectal și cel comun). Înaintea prezentului proiect, nu s-a mai făcut o analiză comparativă punctuală extinsă între o terminologie științifică și terminologia populară echivalentă¹. Cadrul cercetării presupune excluderea termenilor corespunzători elementelor acvatice, telurice, cosmologice, limbajele specializate pe prognozele agrometeorologice, termenii prognozelor de poluare, cei ai analizelor ecologice etc., sau termenii din zona instrumentarului ori procedurilor fizico-ingenerești ale disciplinei. Este utilizată tehnica lexicografică specializată (simplificată și adaptată obiectului de studiu), binecunoscută echipei de cercetare din întreprinderile analitice anterioare și experiențele lingvistice privind: a) redactarea articolelor DLR²; b) desfășurarea și finalizarea proiectului anterior subvenționat CNCS referitor la două grupuri de derivate ale limbii române³; c) colaborarea la proiectul eDTLR⁴; d) redactarea și revizia pe zona Romaniei de Sud-Est în cadrul DÉRom⁵. În felul acesta, membrii echipei au experiența și posibilitatea de a consulta permanent un corpus lexical relevant. Unul dintre elementele esențiale de funcționare a echipei este reprezentat de colaborarea strânsă dintre cercetătorii lingviști și cercetătorii geografi (specialiști în meteorologie). Lingviștii gestionează astfel, prin abordări interdisciplinare, fiecare grup lexical analizat. Implicarea specialiștilor meteorologi este utilă nu numai în studiul limbajului științific al meteorologiei, ci și în analiza elementelor limbii populare, în ideea unor corelări cu terminologia științifică. Coeziunea și desfășurarea cercetării se realizează prin ședințe de lucru periodice și prin dialog permanent *on-line*.

2014 (ianuarie-iunie)

În **perioada ianuarie-iunie 2014** s-au realizat, conform planului de lucru, următoarele operații:

1. A fost finalizată operația de redactare a articolelor lexicografice corespunzătoare terminologiei științifice și populare (A-Z) din *Dicționarul fenomenelor atmosferice* (DFA). Au avut loc ședințe periodice de lucru în care problemele tehnice și științifice au fost soluționate în colectiv. Specialiștii meteorologi și dialectologul echipei au fost consultați în permanență.

2. În paralel, a început revizia articolelor lexicografice redactate de lingviști, corespunzătoare termenilor, sensurilor, sintagmelor etc. științifice, respectiv populare din *Dicționarul fenomenelor atmosferice* (DFA). Suprapunerea celor două tipologii terminologice a presupus atât analize lexicale, etimologice, dialectale ale lexemelor

¹De exemplu, studiul lui Vasile Arvinte: *Terminologia exploatării lemnului și a plutăritului* (în „Studii și cercetări științifice. Filologie” Anul VIII (1957), Fasc. 1, p. 1-184), avut de asemenea în vedere în bibliografia cercetării noastre, se axează în mare parte pe studierea terminologiei evident și exclusiv populare a plutăritului.

²*Dicționarul limbii române* (DLR). *Serie nouă*. Academia Română, 1965–2010, București, Editura Academiei Române.

³*DTLR^d. Bază lexicală informatizată. Derivate în –ime și în –iște*. (coordonator: Cristina Florescu). Iași, 2008. Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”.

⁴eDTLR = *Dicționarul tezaur al limbii române în format electronic*, grant CNMP, anii 2007-2010; director: prof. univ. dr. Dan Cristea, Facultatea de Informatică, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” – Iași.

⁵Proiectul internațional *Dictionnaire Étymologique Roman* (DÉRom). (*Première phase : le noyau panroman*) subvenționat ANR și DFG (cf. <http://www.atilf.fr/DERom>).

populare și regionale, cât și identificarea universului lexicologic (terminologic, referențial etc.) și tratarea lexicografică a lexemelor privind limbajul științific al meteorologiei. Zonele de suprapunere a acestor două universuri culturale au fost decelate cu acribie în cadrul întâlnirilor interdisciplinare de lucru; s-au discutat și soluționat diverse chestiuni neconcordante cu realitatea meteorologică ori articole care au necesitat o abordare specială (s-au modificat definiții ori scheme ale unor cuvinte, s-au eliminat citatele prea numeroase, s-au revăzut etimologiile unor termeni sau sintagme).

3. O noutate a DFA (*Dicționarul fenomenelor atmosferice*) este recuperarea (parțială, acolo unde demersul și documentarea lingvistică permit și impun acest fapt) atât a etimologiei cuvintelor și sensurilor regionale, cât și a sensurilor și sintagmelor uzitate în limbajul meteorologic științific. Pentru stabilirea acestora lingviștii au consultat:

- lucrări lexicografice de specialitate, cu rezonanță în domeniu (ex. G.-Oscar Villeneuve, *Glossaire de météorologie et de climatologie*, Québec, 1974 și J. L. de Lucca, *Elsevier's dictionary of climatology and meteorology in English, French, Spanish, Portuguese and German*, Elsevier, Amsterdam-Lausanne-New York-Oxford-Shannon-Tokyo, 1994)

- au apelat la site-uri de specialitate (acreditate de specialiștii meteorologi):

a. <http://www.meteoromania.ro/> = Site-ul Administrației Naționale de Meteorologie, oferit de Administrația Națională de Meteorologie, pune la dispoziție în mod gratuit informații detaliate referitoare la starea vremii. Este cel mai complet site meteorologic, prezintă informații, explicații ale termenilor meteorologici, articole științifice meteorologice precum și o bibliografie adecvată.

b. <http://vremea.meteoromania.ro/> = noul site al Administrației Naționale de Meteorologie oferă în mare parte aceleași informații ca și primul, dar într-un format de prezentare mult îmbunătățit. Evoluția vremii pentru ziua următoare este prezentată într-o hartă intuitivă, în care sunt reprezentate grafic evoluția temperaturilor și eventualele precipitații. Prezintă articole informative, explicații ale anumitor termeni meteorologici, precum și informații actualizate despre starea vremii.

c. <http://www.meteo.ro/> - Site care cuprinde starea vremii, informații meteo utile, articole explicative despre anumite fenomene de ordin meteorologic, precum și un scurt dicționar meteo.

d. <http://www.meteomoldova.ro/> - Site care prezintă știri, articole și informații meteorologice privind starea vremii

e. www.vremea.ido.ro - Site care prezintă știri, articole și informații meteorologice privind starea vremii

f. <http://meteoplus.antena3.ro/> - Site care prezintă știri, articole și informații meteorologice privind starea vremii

g. <http://www.realitatea.net/vremea.html> - Site care prezintă știri, articole și informații meteorologice privind starea vremii

h. <http://www.inmh.ro/images/radarg/index.radar.php> - Site care permite vizualizarea datelor radar utilizând aplicația GoogleMaps

Sunt consultate și site-urile de prognoză: <http://vremea.kappa.ro/>; www.vremea.com; www.vremea-meteo.com; www.vremea-on-line.ro; www.meteolive.ro; <http://www.prognoza-meteo.ro/>; <http://www.starea-vremii.ro/>

4. În DFA fiecare articol și fiecare notă de subsol conține semnătura autorului (conform unui normativ bine pus la punct) pentru a se individualiza contribuția fiecărui membru al echipei.

Normele prevăd ca etimologia sintagmelor să fie dată în note de subsol, precedate de un asterisc.

5. În urma confruntării și corelării celor două categorii terminologice, științifice și populare, s-au alcătuit listele de cuvinte ale grupurilor lexicale analizate în proiect conturându-se obiectivele și planul viitoarelor studii cuprinse în volumul (siglat TFA = terminologia fenomenelor atmosferice), care va fi tipărit în 2015.

Cuprinsul viitorului volum (obiectivul final principal al proiectului) reprezintă direcțiile actuale ale cercetării în desfășurare, efectuate de membrii echipei. Marcarea disocierilor respective este semnificativă:

I. Introducere: 1) situația analizelor lingvistice anterioare privind limbajul meteo în general, cel al stărilor atmosferice în special; 2) explicarea și prezentarea obiectului de studiu: a) perspectiva meteorologului, b) perspectiva

lingvistului; 3) criteriile selectării lexicologice în contextul larg al terminologiei meteo. **II.** Opțiunile teoretice în contextul lingvisticii contemporane 1) terminologia științifică; 2) terminologia populară; 3) contrastivitate; 4) situația analizelor lingvistice la nivel european și romanic. **III.** Vânturile și curenții de aer. **IV.** Nebulozitățile. **V.** Precipitațiile. **VI.** Depunerile. **VII.** Fenomenele luminoase și sonore. **VIII.** Radiațiile.

Concluzii.

Dicționarul fenomenelor atmosferice (DFA)

INDEX general: a) termeni; b) autori

Prin Atelierele de lucru (workshopuri) de diseminare a cercetării descrise, cercetători din țară și din Austria sau Spania și-au arătat interesul pentru prezentul proiect, participând (conform celor declarate în rapoartele științifice anterioare) la aceste Workshopuri cu prezentări corelate cu zona de cercetare a viitorului volum. Aceste prezentări (comunicări și conferințe) se vor concretiza printr-o serie de cinci studii (unele deja predate pentru volumul descris anterior) cuprinse în ultima parte a volumului:

Rodica ZAFIU (Universitatea din București): *Variație și continuitate în discursul meteorologic: „Buletinul atmosferic” în presa românească.*

Nistor BARDU (Universitatea „Ovidius” Constanța): *Denotație și conotație în termenii meteorologici în aromână.*

María Dolores SANCHEZ PALOMINO (Universidade da Coruña, España): [despre denumirea precipitațiilor în areal iberoromanic - titlu rezervat].

Maria ILIESCU (Institut für Romanistik, Universität Innsbruck, Austria): [despre denumirile conceptului „călduț” în areal galoromanic - titlu rezervat].

Mariana NEȚ (Institutul de Lingvistică – București): *Variante sincronice și diacronice în vocabularul gastronomic românesc. Grupuri verbale formate cu substantivele „ploaie” și „zăpadă”.*

6. Specialiștii lingviști au continuat operația de documentare pe subgrupuri lexicale: **vânturi** (Alina Bursuc), **nebulozități** (Cristina Cărăbuș), **precipitații** (Cristina Florescu), **depuneri** (Elena Tamba), **radiații**, **fenomene luminoase și sonore** (Laura Manea) și au început redactarea studiilor aferente după ce, în prelabil au fost alcătuite (și confruntate) listele de cuvinte și s-a discutat un plan orientativ general.

7. Informaticianul (voluntar) Mădălin Pătrașcu a ajutat membrii echipei de cercetare: a) să gestioneze materialul lexicografic DFA, material care, în urma corelațiilor și reviziilor lingvistică și meteorologică finale va depăși, probabil, un număr de 500 de pagini tip și va conține cca 1000 de articole lexicografice; b) să actualizeze pagina web a proiectului: <http://dfa.philippide.ro/>

Diseminarea proiectului

VOLUM (colaborare internațională)

FLORESCU, Cristina: colaborare la revizia zonei Romania de Sud-Est (limba română) privind articolele */**ton-a-**/ (cf. rom. *tuna*), */**lumen**/ (cf. rom. *lume* „lumină”), */**lun-a**/ (cf. rom. *lună* „lumina lunii”) în cadrul volumului:

Dictionnaire Étymologique Roman (DÉRom). Genèse, méthodes et résultats. Ed. Buchi, Eva / Schweickard, Wolfgang. Series: Beihefte zur Zeitschrift für romanische Philologie. Berlin. De Gruyter. ISBN: 978-3-11-031348-2. (cf. și <http://www.atilf.fr/DERom> rubrica Actualités).

ARTICOLE

Internațional

1) FLORESCU, Cristina : «Terminologii științifice și populare. Considerații contrastive », în numărul omagial Petar Atanasov din „Romanistika i balcanistika” , Skopje, 2014 p. 227-235;ISBN 978-608-234-025-8

2) TAMBA, Elena *La lexicografía Rumana. Historia y Actualidad*, in *Lexicografía de las lenguas románicas. Perspectiva histórica*. Volumen I, Edited by Félix Córdoba Rodríguez, Ernesto González Seoane, María Dolores Sánchez Palomino, De Gruyter, 2014, ISBN 9783110310313, p. 265-282.

3) FLORESCU, Cristina : « Mots désignant les phénomènes atmosphériques dans le DÉRom. Terminologie protoromane ? » pe cale de publicare în Actele electronice ale celui de al XXVII-lea Congres internațional de lingvistică et de philologie romanes (Nancy, 15-20 juillet 2013). (cf. <http://www.atilf.fr/DERom>).

National

4) MANEA, Laura: *Terminologia românească meteorologică (științific vs popular) a fenomenelor atmosferice. Studiu lingvistic. Anul III (2011-2013). Realizări*, în revista „Philologica Jassyensia”, IX, nr. 2 (18), 2013 (apărută în 2014), p. 199-206 și on-line, revistă indexată CNCS B începând cu 1 ianuarie 2013 (ISSN 1841-5377, ISSN online 2247-8353, ISSN-L 1841-5377).

COMUNICĂRI/ CONFERINȚE:

Internațional

1) FLORESCU, Cristina : conferința *Le Roumain* (invitat la a doua Școală de vară franco-germană în etimologie romanică 30 iunie – 4 iulie, ATILF, Nancy, Franța) cu unele referiri punctuale la articole DÉRom desemnând fenomene atmosferice (*vânt, aer, cer, brumă* cf. <http://www.atilf.fr/DERom> rubrica *Actualités et historiques.*)

2) TAMBA, Elena : *DERom Dictionnaire Etymologique Roman (Première phase: le noyau panroman)*, redactare/prezentare – articolul lexicografic /βent-u/ (rom. *vânt*) (<http://www.atilf.fr>);

National

3) BURSUC (PRICOP), Alina : *Le va-et-vient des ressources pour la rédaction de l'article VÂNT*, Workshop-ul „Lexicografia academică românească. Provocările informatizării”, Departamentul de Lexicologie – Lexicografie, Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași, 15-16 mai 2014.

4) FLORESCU, Cristina : *Terminologii științifice și terminologii populare* Workshop-ul proiectului *Terminologie meteorologică științifică și populară*, în cadrul Seminarului de semantică și lexicologie desfășurat în Sala mare a Institutului de Filologie Română (moderator Cristina Florescu, organizator Laura Manea). Iași, 16 ianuarie 2014.

5) FLORESCU, Cristina : *Precipitațiile atmosferice în română. Contur lexicologic*, la Simpozionul Internațional *Limba și cultura română: abordări interne și perspective externe*, a XIII-a ediție a Simpozionului internațional anual al Institutului de Filologie Română „A. Philippide”. Iași, 17 septembrie 2014.

6) FLORESCU, Cristina, TAMBA, Elena : *Reconstrucția vorbei protoromane în DÉRom: cazul lexemului */βent-u/*, la Simpozionul Internațional *Limba și cultura română: abordări interne și perspective externe*, a XIII-a ediție a Simpozionului internațional anual al Institutului de Filologie Română „A. Philippide”. Iași, 17 septembrie 2014.

7) FLORESCU Cristina: *Terminologia meteorologică (științific versus popular) a fenomenelor atmosferice. Disocieri lexicale*, la al 14-lea Colocviu internațional al Departamentului de lingvistică *Variația lingvistică: probleme actuale*. București, 28–29 noiembrie 2014.

8) TAMBA, Elena : *Termeni atmosferici în îmbinări stabile în limba română*, la al 14-lea Colocviu internațional al Departamentului de lingvistică *Variația lingvistică: probleme actuale*. București, 28–29 noiembrie 2014.

WORKSHOP

Workshop de diseminare a proiectului, în cadrul „Seminarului de semantică și lexicologie”, 16 ianuarie 2014, sub egida Departamentul de lexicologie-Lxicografie, Institutul de Filologie Română „A. Philippide”, Iași; Moderator: Cristina Florescu; organizator Laura Manea.

- Prezentare și discuții privind realizările colectivului de cercetători din cadrul proiectului *Terminologia românească meteorologică (științific vs popular) a fenomenelor atmosferice. Studiu lingvistic* în anul 2013.

3. 12. 2014

Director proiect,

CS I dr. Cristina FLORESCU